

Kloosterkerk

28 januari 2024 – 4e zondag van Epifanie – Matteüs 8,1-13
cantate 'Herr, wie du willst, so schicks mit mir (BWV 73)
ds. Rienk Lanooy

Deze dienst is ook (terug) te zien en te beluisteren via https://youtu.be/VyKHdT_gae4

Gebed om ontferming

Trouwe God we zouden best wel wat meer mensen uit één stuk willen zijn: héél solide consistent en we zijn het ook... soms maar soms ook niet: dan strijden allerlei gedachten in ons om voorrang dan willen we het één maar doen het ander liggen met onszelf overhoop Niet dat iedereen dat ziet gelukkig niet en toch hopen we dat iemand het wél ziet en we gaan groeien als mens naar uw wil en daarom bidden wij U: <i>Heer, ontferm U...</i>	Niet alleen in onszelf strijden gedachten om voorrang maar ook onder elkaar: we willen immers zo graag gehoord en gezien worden en voelen ons afgewezen als het anders loopt. Wat kan zo'n gevoel naar een ander soms lang blijven zitten blijven zeuren; dan is het sterker dan wij zelf zijn. Op zo'n moment hopen we toch op een verhaal op muziek op een mens op U om ons op een andere weg te zetten en daarom bidden wij U: <i>Heer, ontferm U...</i>	We hebben maar één wereld één zonder nooduitgang en toch blijkt het op die ene wereld ongekend lastig te zijn om elkaar te vinden; hoe vast kunnen we zitten in onze bubbels onze vijandsbeelden hoe bang zijn we voor onze kwetsbaarheid en toch... toch hopen we tegen alles in dat er iets is dat sterker is dan wij soms zijn dat er iemand is uit één stuk die het stilletjes aan weer probeert met goedheid barmhartigheid schoonheid mildheid en dat Gij dat dan zijt en daarom bidden wij U: <i>Heer, ontferm U...</i>
--	--	---

Bij de lezing

Op 23 januari 1724, vandaag nagenoeg 300 jaar geleden, klinkt cantate 'Herr, wie du willst, so schicks mit mir', voor het eerst in Leipzig. De kerk moet (even) koud zijn geweest als om 7u00 's ochtends de dienst begint en de dienst al een goed uur bezig is voordat de cantate klinkt en dan moet de preek nog komen. Andere tijden, maar wat niet veranderd is, is dat Bachs muziek nog altijd even prachtig is als toen en dat dezelfde evangelielezing van die dag ook vandaag klinkt. Het is het verhaal van een mens met een huidziekte en een centurio met een zieke slaaf. Het lot heeft hen zwaar getroffen en zij zoeken hulp bij Jezus, in de hoop dat hij daarin verandering aanbrengt. Horen we Matteüs 8,1-13

Preek

Wat wil ik met mijn leven? Is het niet zo, gemeente, dat ieder mens vroeg of laat voor die vraag komt te staan? Dat je op een knooppunt van je bestaan een keuze maken moet: wat wil ik nu eigenlijk? En als je er de leeftijd voor hebt, dan is er altijd wel iemand – jijzelf of een ander – die er het woordje 'nog' aan toevoegt: wat wil ik/je nog met mijn leven?

Wat heeft een mens te willen in zijn leven? De keuze is enorm, zodanig dat we er soms moe van worden. We lijden aan een vorm van permanente 'kies'pijn, zoveel als er te kiezen is, zoveel als er te willen is. Het liefste houden we veel opties open, want wie weet komt er nog iets mooiers, beters, spannenders voorbij. Maar er is ook een andere kant: je leven is immers niet alleen maar een kwestie van willen. Zonder dat iemand ooit aan je gevraagd heeft wat je eigenlijk wilde, is er al veel voor je besloten, is er al zoveel wat je leven diepgaand bepaald heeft. Je kiest immers niet voor het land waar je wieg heeft gestaan, niet voor de ouders die je kreeg, of die je juist miste, je hebt niet zoveel te willen als het gaat om de aanleg die je hebt, of die je graag had gehad. En wat heb je te willen als je moet zien te dealen met je angsten, je minderwaardigheidsgevoelens, je ervaringen, goede en minder goede, met de ziekte die je getroffen heeft, de dood die aan de deur klopte. Je weet dat het optimisme-evangelie met zijn dogma 'als je het wilt, dan kun je het ook' vele volgelingen kent, maar ook dat ons willen tegelijkertijd is ingesnoerd in een kader waarin we misschien veel minder te willen hebben dan we zouden... willen

Ja, gemeente en nu komen we vreemd genoeg in de cantate van deze zondag een soortgelijke gedachtegang tegen: een mens die weinig te willen heeft. Maar nu is het niet het lot dat daarvoor zorgt maar de hemel. God en het lot, ze rijmen niet alleen op elkaar, maar het lijkt wel of ze in de cantate met elkaar samenvallen. *Herr, wie du willst*, klinkt het door heel het eerste deel van de cantate heen. Het heeft ook een eigen muzikaal motiefje

Met een beetje inlevingsvermogen hoor je er een tikkende klok in, die je er aan herinnert dat alles hier beneden onontkoombaar beschikt wordt door boven: *Herr, wie du willst*. Later komen die woorden weer terug in de Bas-aria: *Herr, so du willst*, ook weer op een eigen muzikaal motief.

Zo weeft de wil van God, dat ongrijpbare lot zich als hét leitmotiv door heel deze cantate heen. Leit schrijf je met een 't', maar het zou hier ook prima met een 'd' geschreven kunnen zijn, want dat is wat de tekstdichter ons ook vertellen wil: dat het leven geen grapje is, geen feestje waar je zelf de slingers moet ophangen, maar veeleer een loterij of moet je zeggen een 'goderij'? Een tombola waarin de mens wikt, maar God beschikt. En er staat je niets anders te doen dan je aan dat onbegrijpelijke leven, dat ongrijpbare lijden te onderwerpen. Alles is Deo Volente.

Bach kon er over meepraten. Hij verloor de helft van zijn kinderen aan de dood en na een dienstreis in 1720 hoorde hij pas toen hij thuis was dat zijn vrouw Maria Barbara overleden en reeds te grave gedragen was. Zo zingt de tenor het ook: *Mein Leben ist des Unglücks Ziel* en zelfs in de dood ligt het noodlot nog op de loer. Maar, zo wil de dichter het ons ook vertellen, juist wie zich in deze ellende durft over te geven aan de wil van God, die komt niet bedrogen uit, want eens, ooit, in onze dood zal God alles ten goede keren: *als de doodsklokjes klinken volg ik onverschrokken, mijn leed is nu voorbij*.

Aldus de cantate, maar is het ook 'aldus Matteüs'? Want bij zijn verhaal over de mens met een huidziekte is de cantate geschreven. En wat opvalt is dat in dat verhaal die zieke man niet is overgeleverd aan de loop der dingen, aan God of het lot, het universum of hoe we het ook noemen. Nee, daar gebeurt iets wezenlijk anders. Jezus zegt niet tegen de zieke die bij hem om

genezing pleit: 'wat vervelend voor je, leer er maar mee te leven, want het leven heeft een plan met je'. Hij zegt: *Ik wil het, word rein*.

Hier, in dit verhaal, vallen Gods wil en wat er in je leven gebeurt niet samen. God is niet het lot. Hier gaat het er dwars tegen in. Als Gods wil geschiedt, betekent dat niet dat je je lot maar moet aanvaarden als onontkoombaar, maar dan gebeurt er iets, dan klinkt er een stem die de status quo onder kritiek stelt. En de status quo is dat die mens door zijn ziekte buiten de gemeenschap staat. Hij is onrein geworden, en dat betekent: hij hoort er niet meer bij. Hij wil wel leven, hij kan het ook, maar hij mag het niet, hij is buitengesloten, hij is geen mens meer, maar een probleem. En daarom ook zegt Jezus niet alleen maar *Ik wil het, word rein*, maar hij strekt zijn hand uit en raakt hem aan: 'Jij bent als ik'. En zo brengt hij hem terug in de gemeenschap, zonder voorbehoud. Hij hoort erbij als mens onder de mensen.

En zo doet Jezus wat hij even te voren in de Bergrede heeft gezegd en wat hier wekelijks gebeden wordt: *uw wil geschiede*. Dat betekent om te beginnen dat je je niet zomaar neerlegt bij de harde feiten. Je hoeft ze niet te ontkennen, die feiten, je moet niet vluchten in nepnieuws. De werkelijkheid wil immers maar geen fabel worden: er sterven mensen bij bosjes in de loopgraven van Oekraïne, Oekraïners én Russen. Er sterven, na de verschrikkingen in Israël, mensen bij de vleet in de Palestijnse gebieden in die eindeloze cyclus van vergelding... Dat zijn de trieste feiten. Maar het is niet zo dat dat zo móet gaan, alsof de feiten per definitie samenvallen met Gods onontkoombare wil is. Er is ook die goddelijke mogelijkheid is die Jezus aan deze ene mens toont: hij strekt zijn hand uit en neemt die ander op in de ene, universele gemeenschap van de mensheid, op onze ene aarde, waarvan we geen reserve-exemplaar hebben, maar waar we het samen moeten zien te redden.

Gemeente, Matteüs vertelt: waar een wil is, is een weg en waar Gods wil is, loopt Gods weg. En nu is het de vraag hoe wij op die weg terecht komen? Hebben we daar iets in te willen? Is het een opgave, een taak, een moeten, ja, een heilig moeten? Moet je er diepgelovig, heilig van overtuigd zijn? Ik zou zeggen: dat klinkt misschien wel heel mooi en vroom, maar voor je het weet, is het weer onze eigen wil die het voor het zeggen heeft. *Dieu le veut*, God wil het, riepen de kruisvaarders al, maar zij reikten de ander niet de hand, maar hanteerden het zwaard. De apostel Paulus kende zichzelf toch wel zo goed dat hij wist hoe het dan kan gaan: *Want het goede dat ik wil, doe ik niet, maar het kwade, dat ik niet wil, dat doe ik* (Romeinen 7,19).

Bij Matteüs zegt die melaatse man niet: omdat ik het wil, maar: *als u het wilt, kunt u mij rein maken*. Hij durft zich over te geven aan iets dat buiten hem zelf ligt. Hij laat een ander perspectief toe dan dat van zijn eigen wil. Hij zegt met zoveel woorden wat Jezus veel later zal zeggen in de tuin van Getsémané: niet mijn wil, maar uw wil geschiede.

Als je dus je bij tijd en wijle afvraagt: wat wil ik eigenlijk met mijn leven, dan ontvouwt zich hier in dit verhaal een weg, dat is de weg van de overgave, van het loslaten van je 'ego'. Dat is niet de weg van 'als je het wilt, dan kun je het ook'. Het is ook niet de weg van jezelf heel klein te maken, alsof je niets voorstelt – sorry, dat ik er ben! – speelbal van het lot (of God), maar het is de weg waarop je levenskracht vindt om om te gaan met het lot, met al die dingen die buiten je soms zo wankele wil omgaan. Soms betekent dat: de moed vinden om je er tegen te verzetten, waar het kan. Om de vrede te zoeken waar de strijd hoogtij viert, om de wrok achter je te laten, niet te blijven hangen in alles waarover je je tekort gedaan voelt. En soms betekent het: de moed vinden om wat niet veranderd kan worden te aanvaarden, te beseffen dat je levensweg soms anders loopt dan je gedacht had. En altijd betekent dat: zoeken naar het onderscheid tussen die twee in de hoop dat die bede *U wil geschiede* onderweg een gids kan zijn als die vraag zich aandoet: wat wil ik met mijn leven?

Reinold Niebuhr bracht dat onder woorden in een klein gebed. Ik lees het u als slotwoord voor:

O God, geef me de gemoedsrust
om te aanvaarden wat ik niet kan veranderen.
de moed om te veranderen wat ik kan veranderen
en de wijsheid om het verschil (tussen beide) te
onderscheiden.

God, grant me the serenity to accept the
things I cannot change,
the courage to change the things I can,
and the wisdom to know the difference.

bronnen

Ulrich Luz, *Das Evangelium nach Matthäus*, EKK I/2

Serenity Prayer, zie Wikipedia onder gelijknamig lemma

Alfred Dürr, *Johann Sebastian Bach: Die Kantaten*, Kassel: Bärenreiter 2005

Website 'Elke week een cantate'

Gebeden, stil gebed en onze vader

Trouwe God,
om ons over te geven
aan u
en aan elkaar
doen we niet zomaar
niet graag
verliezen we de controle
niet goed
zijn we in het loslaten
van onze zekerheden
ook al zijn ze
vaak dun als één-nacht-ijs
en daarom bidden we
telkens weer
tegen de klippen op
en tegen onszelf in
dat uw wil geschiede.

Wij bidden
dat we daartoe
de ruimte vinden
in onszelf
en in de gemeenschap

waarin we wonen
dat we blijven zoeken
waar onze familie
onze vriendenkring
mee zijn gediend
waar deze stad
door kan floreren
de daklozen
onderdak vinden
de eenzamen gezelschap
de verdrietigen troost
de kinderen toekomst.

Voor ons land
bidden we
in een wereld
die onzeker is geworden
van haar toekomst
en zo gecompliceerd
dat we wel veel roepen
maar eigenlijk
ook niet altijd goed weten
wat ons te doen staat

dat we
wie zwak staan
niet uit het oog verliezen
en wie niet goed
voor zichzelf kunnen
opkomen
geen netwerk hebben
niet aan hun lot overlaten.

Voor wie bemoediging
zoeken
in een periode
van wisselvalligheid
bidden we
en we noemen
in het bijzonder...
en...
om hem te gedenken
en aan hun namen
voegen we de namen toe
van wie ons verder
ter harte gaan...

*Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden die klinken in de Kloosterkerk, stellen wij u
voor om een gift over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71 ten name van Stichting Kloosterkerk.*

U steunt ons werk ermee!